

تورک یوردی

تورک ادب‌اقلری مرکزی هیئتی طرفندره نشر اولنور.

جلد ۲

حزیران ۱۳۴۱

نومرو ۹

خلق شعرلرنده

خلق شعرلرينك اسكى آدلرى مختلفدر : داستان ، قوشمه ، قيا باشى ، مانى ، آقيد
وسائره . . . بولردن وارساق ديارينه نسبتله وارساق دنيئلرى خوشدر . معيدار
ولطيفلرينه اسكى مجموعه لرده ، كتاب كنارلرنده تصادف اولنور . وارساق ديارنده ظهور
ايتمش فطرة شاعر يارادلمش « قرهجه اوغلان » مان بتون آنا توليده شهرت بولشدن .
قرهجه اوغلان قوزان ولايتك فكك قضاينك كوچك كويندندر . صولك زمانلرده خلق
شعرلريله توغل ايدنلر چوغالمشدر . بيلك كلرمدن بعض زوانك اسملرينى بازهيم :
مرسين مبعوث محترى نيازي رمضان بك اندى آطنه سلطانيسى مديرى ايكن تعطيل
زمانلرنده عشرينلر ايچنه قدر كيدوب بولرله اختلاط ايدهرك توركيلرينى ، داستانلرينى وسائره
منظومه لرينى جمع ايتمش وعشايرك عادات واحوالنى ضبط ايله مشدر .
مراقيللر آراسنده آنجق نشر ياتده بولان بروسهلى على رضا بك در . قونيه ده انتشار
ايدن بابالق [۱] غزنه سيله بالاخره مرسين اعداديسى مديريتنده بولندينى زمان طرسوس
[۲] غزنه سيله خلق شاعرلردن چوغنك باحاصه خان عمود ، كنج عثمان ، مائل بك ، يكن
عمد پاشا و اوغوز پهلوانك شعرلرينى مختصر ترجمه حاللريله برابر نشر ايتشدر :
اليوم قيصرى ايكنجى محكمه اصليه سى اعضاسندن شكرى احمد افندى ، اطنه ولايتى
حقوق مشاورلكى باش كاتبي مظفر بك ، قوزان ولايتى محكمه باش كاتبي عارف افندى ،
جيحان نموه مكته مديرى جلالى ساهر بك ، انطاليه ليه سى موسيقى معلمى رامن بك ده
خلق شعرلرينى جمع ايدن ذواتنددر .
غياباً طانيديم احمد شكرى افندى بو عاجزه خطاباً كوندرمىش اولدينى التفاتنامه ده ديوركه :
« مرعشلى سنبل زاده وهينك يوز قرق سنه اول معهود سخن قصيده سنده :

اقتفا ايلديلر مسلك عاشق عمره
عشق وشوقله نيجه قافيه جويى سخن
« كوهى » گفته سنه دوندى بوكونلرده مدد
كوهر نادره لؤلوى لالاي سخن

- [۱] بابالق غزنه سنك نسخهلرينى كورمديكمدن بالطبع نومرولرى مضبوطم دكلدر .
[۲] طرسوس غزنه سى مرسينده طبع اولنور طرسوس ده ساتيلور .

نه مسجع ، نه مقفا ، نه کلام موزون
 نه غمخس ، نه صربع ، نه مثنای سخن
 کیکی مانی ، کیکی وادی ترکمانیده
 «قرهجه اوغلان» قیا باشیسی میلیلی سخن

دیه تهزیل ایلهدیکی تورکلرک صاف عیطی ایله صمیمی طویغولرینک یکانه محسولی بولنان
 ترنغات قیمتداریسنه قارشى بنده موجود مجلوبیت فوق العاده سوقیله بش اونسه در کزدیکم
 قونییه ، سلفکه ، اطنه ، سیواس ، صرغش ، قیصری ده یتشمش خلقی شاعرلرینک برقاچ
 بیک قوشمه ، مانی، دستان و ترکیسینی اسکی «جونک» تعبیر ایتدکلری یازمه مجموعه لردن،
 کوئلی و شهرلرده کی اسکی مراهیلرک آغزندن طوبلادم .

شهرلرده کی عرب ، عجم حسی سینمه مش اولان یک سودیکم قرهجه اوغلانک یوز
 الهی قدر پارچه سی بولنر میاننده موجودد .

پراکنده برحاله بولنان بولنری هر شخصه عائد برنجی قسمی اوکره نه ییلدیکم ترجمه
 حاللری ایکنجی قسمی مجا ، اوچنجی قسمی عروض وزنده کی شعرلرینه عائد اولق اوزره
 صوک مصراعلرنده کی حر وفاتی نظره آلهرق تصنیف ایتک ایستیورم .

مومی الیه احمد شکری افندی بی تشویق ایتک معارف وکالتک قدر شناسلقندن منتظر درر .
 آطنه ده انتشار ایدن « آلتون یورد » رساله موقوته سنک ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۶ نومرولرنده
 قرهجه اوغلانک شعرلرندن اون درت دانه سی طبع اولمشدر .

سیمس ده شاعر عاشق یوسف افندیکنک مخدومی شاعر حق افندیدن ایشتدیکم قرهجه
 اوغلانک شو توصیفی ایله مقصده شروع ایتدم :

یکیدک اییسی نه دن بللی اولور	غربت ایله ده جهان کله باشنه
یوزی کولج کندی یاران اولمالی	کلوب خاطریخی سوران اولمالی
یکیدک اییسی قورد کبی باقار	آلور تفنکنی میدان چیقار
خصمی کورونجه آیاغه قالقار	یکیدک باشنده بوران اولمالی [۱]
یکید اولان قاینایوب ده جوشنجه	دعوا کونلرنده آتدن دوشونجه
ایچروده چانال یورک توتونجه	یکیدک اوستنه واران اولمالی

بره بشه آدم دیمز دلیکنز
 یکید آرقه ایستر یکید اولماز یالیکز
 یکید آردنده طوران اولمالی

کملکم وارایسه یوزمه سویله
یچون بی ذم ایدرسین ایلن [۲]

باشک ایچون یاپدیرسکا بر اوطة
زیان ایله آدم اولماز کارایلن

سکا دیرم سکا ای احمد آغا
قونوشلم طاتلی طاتلی دیلن [۱]

سری ویرمه عورته یاده
رزقزی ویرن شول باری خدا

روایت کوره بومنظومه قرهجه اوغلانک ایلك شعری ایش .

§

سکا قونان کوچر برکون
سنی اکن یچر برکون
ایندبررلر طوته طوته
یلکین کیدر سالک برکون [۳]
بورغانک آتارلر بوجاغه
آتاک باباک آغلار برکون
قصور قومامش ایشنده
دونر بایقوش اوتر برکون

یوری بره یلان دنیا
انسان کونک اکیته بکزر
بندیررلر جانسز آت
دار دیادن یول آخرنه
سویکی ورورلر اوچاغه
قفا کی چکرلر قوجاغه
« قرهجه اوغلان » یوز یاشنده
مزارمک باش طاشنده

§

آری کی هرچیچکدن آلبرسک
بن سنک قهرکی چکه مم کوکل
اوردکی ایسترسک قازی ایسترسک
بن سنک قهرکی چکه مم کوکل
چوشغون سولر کی آقق ایسترسک
بن سنک قهرکی چکه مم کوکل
کلش دکلم که کروانلر بوزام
بن سنک قهرکی چکه مم کوکل

دلی کوکل کزر کزر کلیرسک
نروده کوزل کورسک اورده قالیرسک
سندالمی ایسترسک سازی ایسترسک
طومورجق مملی قیزی ایسترسک
چیقوب بوجهلره باقق ایسترسک
هپ کوزلله یاتوب قالمق ایسترسک
« قرهجه اوغلان » دیر اوقویام یازام
کینه مم قوشانسه نه خوشجه کزسه مم

§

جنت صاندیم قیز قوینوکک ایچینی
یوزینک اوستنه تل کومور کوزلم

عاشق بیلیر عاشقلرک صوچنی
طارامش زلفنی دوکمش صاچنی

[۱] دیلن - دمل ایله

[۲] ایلن - ایل ایله

[۳] سال تابوت دیمکدر .

عاشق بیلر عاشقارک اعلاسین
سودیکم قابوکه قولی آراسک
یول اوستنده بیت برملوباق اورون
آق یاریم خسته دیورلر بوکون
« قرهجه اوغلان » تپهده دومان قار ایمش
کوکسکک اوستنه سکمی بورومش
کومور صاندیم قیز قاشکک قاراسن
ایشته بن قابوکه قول کومور کوزلم
بار سن یورده که قوردک بردوکون
خستهکک اوستنده قال کومور کوزلم
یاردن آیریلالی خیلی زمانمش
یناشک جورده سی بال کومور کوزلم

§

چیقدم سیر ایله دم نیکده بی بوری
عجب آنجه طونلیم کورینوری اوله
کوزلکک طوراغی نوقات انکوری
عجب کزسه م ماوی طونلیم واری اوله
هکیری ده دلی کوکل هکیری
آطنه اینکین بوکک تکری [۱]
اوتوز ایکی سنجاقلی دیاربکری
عجب کزسه م ماوی طونلیم واری اوله
حسره، دکل کوکلیم حسری
دریاده دونیور قرال یسیری
غرب طرابلسنی قوجه مصری
عجب کزسه م ماوی طونلیم واری اوله
یشیل اوردک یاییلور چنده
مهدی کونی طوغار آخر زمانده
کوردده کوردستانده هندده یئنده
عجب کزسه م ماوی طونلیم واری اوله
یشیل اوردک سولانیور کولکده
آلتون کویه منکیش دوکر قولاقده
برده جنت اعلا کوکده حوری ملکده
عجب کزسه م ماوی طونلیم واری اوله
مجلسده ایچرلر بللور قانیه دن [۲]
کوزل سون مراد آلیر دنیادن
قیصریدن فرماندن قونیه دن
عجب کزسه م ماوی طونلیم واری اوله

[۱] تکر = آطنه جوارنده « کولک » بوغازینه یاقین بریلدر .

[۲] قانیه = قدح

حاجی بکتاش ولی شینلرک ییری
 قونیه ده یوقلاک ملا خشکاری
 اسکی ایلدن ، ایچ ایلدن سلقکدن بری
 عجب کز سه م ماوی طونلیم واری اوله
 مار دیندن ده « قره جه اوغلان » مار دیندن
 چکن بیلیر آیر یلفک دردندن
 قوجحصاردن حسن طاغنک آردندن
 عجب کز سه م ماوی طونلیم واری اوله

§

قره جه اوغلانک بوسوک منظومه سیله آشاغی یه یازیلان اوچ منظومه یی آطنه ده قبالی
 بدستانده ساعتخانه جوارنده تجارت ایدن دیون عمومیه مأمور افندن متقاعد اوکوجی زاده
 محمد فکری افندیدن استنساخ ایتدم :

عشیرتک آلابی غیرتک چکر
 شاهین اوطور اقدده توینی دوکر
 بش یوز قارغه بر شاهینه نه یابار
 اوستکه وارماک جان بک افندم
 آیتدن حدیثدن لسانک چوقدر
 دره بکی ایچنده منندک یوقدر
 کیسه سارمدیرینک قاکلیسین چکدیر [۱]
 ترکک دیزکیفته اور بک افندم [۲]
 بن طوغری سوله رم خاکپایکده
 بر بکلک وار سلسله کده صویکده
 عشیرت بو ییل برکون کورسک سایه کده
 چکینه استانبوله وار بک افندی
 هیچ بویون ویرمه یوک پاشایه بکه [۳]
 کاغدک طاغدی هم صوله ، صاغه

[۱] کیسه سار = کلیسا حصار

[۲] تورک = تورکمن، آطنه و حوالیسی تورکمن در، همان همان بتون آناطولی تورکمن در.

[۳] بویون ویرمک = اطاعت ایتک ،

آطنه ولایتده اول یکن آغا [۱]

دائم غیرتکده در بک افندم

سویله «عاشق محمد» اوکو بیوسین [۲]

کورسته طوتمایور تولی سویوسین [۳]

حسن پاشا اوغلی سلسله سی دره بکیسین [۴]

مرد کبی میدانہ طور بک افندم

§

بومنظومه ده ذکر یکن حسن پاشا اوغلی ۱۲۵۷ سنه سنده ارتحال ایتمش اولان حاجی محمد بک اوله جقدر . جودت تاریخنک اونجی جلدینک یوز طاقسان دردنجی صحیفه سنده مذکور محمد بک بو ذات اولمالیدر .

§

افندم افندم بک افندم

هیچده باقازمیسک حاللرمزه

اذن ویرده بک افندم کیده لم

شمدی دومان جوکر یوللرمزه

دلی پویراز آجی آجی اسمه دن

یو ککسته یاغوب اینکیینی باصمه دن

کومور کوزلم ایلیسن کسمه دن

اذن ویرده بک افندم کیده لم

[۱] یکن آغا = آطنه ده ایلو کلنلردن بر ذات . بلدیهرئیس علی منیف بک یکن آغا

خاندانلردن .

[۲] اوکو = شانی ، شرفی . اوک = شان ، شرف

[۲] اوکو = آوجی قوشلردن برجنسیدر .

[۳] کورسته = آزعین دوه لک آعزینه کچیریلن دمیر

[۳] تولی = تویلی اولسه کرک ، جنس دوه .

[۴] حسن پاشا = قارص ذوالقدریه دن آطنه یه کلش حاجی علی آغا اسمنده صلحادن بر

ذاتک کوچک اوغلیدر . آطنه ده اعیان ، متسلم اولمش ، بالاخره والی ده نصب ایدلشدن .

طاقسان بش یاشنده اولدینی حالد کچن سنه ارتحال ایدن خیرات و حسنات صاحبه سی حاجه

شفیقه خاتم حسن پاشا زاده لردن احمد بک کریمه سیدر .

یازیلرده دلی کوکلم یازیلر
چاملر قونقوردا شیر اریج چیزیلار
یوجه طاغلر ماورا کبی یوزیلار
اذن ویرده بک افندم کیده لم

آمان افندم بند اولور یوللر
قراردی یوللرده آشلماز بللر
اذن سزده قالدی اوفاجق بکلر
بک بزی اکله یور طائلی دیل ایله

سن کوک علی اوغلوسین اوجاقدن ذاتی
سویلر قره عثمانم آرتدی فرقتی
یازه دک اکله مک می بز بو طوطی [۱]
اذن ویرده بک افندم کیده لم

عشیرتی اسکان ایتدکلرندن طولایی تظلم :

ارجه یس یا یلاسی خرمنجق یوردی
ایسکنه [۲] کیتمش ده آرسلانی قوردی
آرافده قالمش حاجیلر کوردی
الی طور [۳] شاهینلی بکلر نیچ اولدی

عرب آت اوستنده جیداسی یاغلی
ایسکنه کیتدی لر آغالی بکلی
قره چادیر قورمش آق طوباق اولی
آلتی عرب آتلی بکلر نیچ اولدی

یا یلامنه بیک بوغایه چیقاردی [۴]
قطار ایله طاوس مایه چکردی [۵]
شهرت ایچون آلتون گوشه طاقاردی [۶]
آلتی عرب آتلی بکلر نیچ اولدی

[۱] طوطی دن طوطی = توقیف

[۲] ایسکنه = اسکانه [۴] یا یلا اسمی [۶] گوشه = مزینات. طرازک مقابلی

[۳] طور عجمی [۵] مایه دیشی دوه اوله کرک .

عاشق عبدالله سويله من ياشلى
 عالمى دور ايتدم بولماز مثلى
 كيم جواب سويله من كندىنى بيلن
 آل رمضان اوغلنك كوندن قالان
 آلتى عرب آتلى بىكلىر نىچ اولدى
 قايىاق ناحيه سنه تابع قره يكيد قريه سندن متوفى متوفى «قول خليل» ك يادروزدن
 لوا مركزينك قالمسى اوزرينه سويله مشدر:

نه عجب اولدى جبلك ايشى	قولاق ويردم شو دنياي ديكلدم
طورمه بوب اقبور كوزومك ياشى	نه عجب اولدى حالى جبلك
قولاغمه كيردى بايقوشك سسى	طوتماز اولدى الى ايله اياغى
غريب غريب اوثر قوشى جبلك	قيريلدى كوكندن بلى جبلك
بزه دلدير كز نىچه قايالر	مفتينك قوناغى آتى كې پارلار
آتلى ايدى بايان اولدى آغلار	اوغرى مدرسه لى ييلديزلى طاغلار
طاتليسز يىكك يىكك ديمه نلر	سرايى كورنلر آه چكر آغلار
شمى كورمش اولدى آتى جبلك	آچيلمادن سولدى كللى جبلك
سرايك اطرافى بانچه لر طوتلر	ايشله من اولدى حامله خانلرى
كوج كوجه قارشمش كيشنه شير آتلر	خير يلاشير نىچره نك جاملرى
اللهه چاغريشير كديلر ايتلر	يوز ليرايه ياپديرديغم داملرى
افلاح اولماز سبب باشى جبلك	دوكولدى كيره جى طاشى جبلك
پاشا پادشاهم بيكلر پاشا	حاجى افندى قوچ يىكيتلر ايسنى
نفوذك كچيور طاغ ايله طاشه	مدح ايدرلر قوچ يىكيتك دايسين
جبل دوشدى بر سوكونمز آتسه	بكتنمزن قوندره نك يىكيسنى
ساورولدى هوايه كولى جبلك	شمى چاريق اولدى كوتى جبلك

قول خليل سوزين ايله دى تمام
 بىكلىورم جامى كله دى امام
 لوستمزد دوزر بر قارا دومان
 قاريشدى جهان سيلي جبلك [۱]

[۲] جهان — جيجان نهري

دېځکه بک اغالر مدحن ایدیم
 بونون چهار گوشه یی دکر بر کلین
 انطا کیه دن قالفجه بر دها سرعش
 طرامش زلفی سالمش کردانه
 اناجه کلدی آل ایله حبش
 بر صای لیلایه دکر بر کلین
 حطی اورفهی ویرسه ک باش
 شامی ده اوسته ک دکر بر کلین

نه سین مدح ایدیم بر سروی سنجر
 کل بهار آینه کلرین آچار
 بر باقه سی دکر هند ایله یمن
 انکلیر فرانسر موسوی بچار
 چینه چین شهری ده تبریز اصفهان
 قرنکی اوسته ک دکر بر کلین
 قول سیدم دبرده قاشلری کان
 عجمی اوسته ک دکر بر کلین

دېځکه بک اغالر اوچ کوز اوغلی
 بونلرک معناسی اوکود صایلیر
 سرجاندن اونه ده سر جانک صوی
 هر یکید نه بیلیر سرک قیمتی
 بر یکید ایتدیکن دیمه سه ای
 سر التون ترازوی به قارشو قویولور
 بعضلر اوکونور شویله ایتدم دیو
 وارر مجلسده بوته اوکونور

سرجاندن اونه ده سره قیلماز
 سوز آغزدن چیقار کری قویولماز
 بونی سویله یی دده درویشلر
 آت سلاح ویرمه یی یکیت صویولماز
 یول اوستنه آداب ارکان قومشلر
 سربنی یاد ایله ویرن صویولور
 اوغرون اوروجولق قرق کون دیعشلر
 قرق کونده ده قالملاز اوده طویولور

اوچ کوز اوغلم دیرکه سوزلرم حقدر
 سفره سی میدانده یمکم یکدر
 جهنم دیرلر آتشی یوقدر
 هرکس آتشی بورادن کوتورر

« قول خلیل » ک « قول سید » ک « اوچ کوز اوغلی » نک شعر لریله قرهجه
 اوغلاندن بعض پارچه لری آطنه ولایتی امور حقوقیه مدیریتی باش کابی مظفر بک یازمش،
 عاجزه هدیه ایتش ایدی . میر موی الیه بوقبیل اثرلری هدیه ایتش اولانلرک جمله سینه
 علناً تشکر ایدرم .

قوزان اوغلی علی بک خصمی آراردی
 دشمنی کورونجه کوکر کیرردی
 بویندروقی بیامن زروه قراردی
 شمعی جفته قوشولدی قال اولدی طاغیر

قوزان اوغلى على بكم كوپوكك صاجدى
 بويىلقق وارساقلق اينكىنه دوشدى
 اون ايكي دره بكي بوزولدى قاجدى
 اونك تماشاسنى كوردى بوطاغلى

على بكم دشمنى كورونجه ديمزدى بلى
 تفنكى چانطارده وارساغى دلى
 چايان اوغلنك عسكرى قيران كرد ايلن شاملى اوغلى ولى
 ولىنك تماشاسن كوردى بوطاغلى

دير داداليمده ايركونه كونه
 چايان اوغلى اوطوردى اللى بش سته
 چيزرمده قيرديلىر بش بيك عسكرى
 كچيلمور قاندىن دره لرى سيل سيله

مستشفى
 احمد نويس

